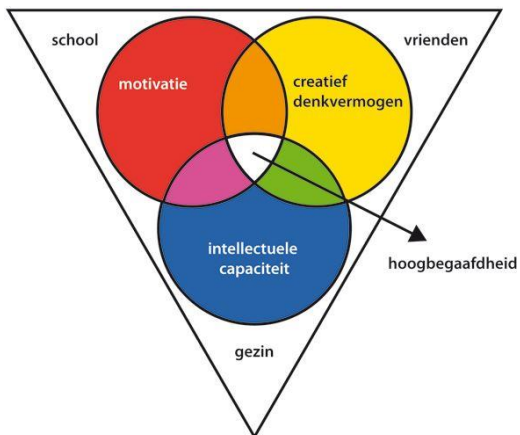

Protocol (hoog)begaafdheid

1. Definitie hoogbegaafdheid

Volgens de literatuur kun je spreken over hoogbegaafdheid wanneer een kind beschikt over de volgende drie kenmerken;

1. Hoge intellectuele vermogens; meestal wordt als grens een IQ van 130 of hoger gehanteerd.
2. Taakgerichtheid en volharding (motivatie); doorzettingsvermogen om een taak te volbrengen.
3. Creatief denkvermogen; hiermee wordt onder andere bedoeld; creatief zijn in het oplossen van problemen.

In Nederland is de meest gebruikte en meest voorkomende omschrijving het triadisch model van Renzulli (1985) dat later is aangepast door Mönks (1995).

Naast de kenmerken van hoogbegaafdheid onderscheid Mönks (1995) nog drie omgevingsfactoren die van invloed zijn op het tot uiting komen van hoogbegaafdheid. Het gaat hier om de invloed van het gezin, de school en de omgeving (veelal vrienden). Pas bij een goed samenspel van de persoonskenmerken en sociale omgeving kan hoogbegaafdheid zich ontwikkelen. Dit kan alleen tot stand komen als ook de sociale competentie voldoende eigen gemaakt wordt.

Als we het hebben over hoogbegaafde leerlingen gaat het om ongeveer 2% à 3% van de 100 leerlingen. In het geval van begaafde leerlingen spreek je over 12% à 13% per 100 leerlingen. Elke school en elke leerkracht kan er dus mee geconfronteerd worden.

Wij proberen als school flexibel te zijn en willen kijken naar de eigenlijke hulpvraag van het kind en beseffen, dat hoogbegaafden anders leren. Het verschil zit in de typisch specifieke leer- en persoonseigenschappen, creativiteit, probleemoplossend vermogen, waarbij gezin, school en vrienden een belangrijke factor zijn.

Daarnaast hebben hoogbegaafden, net als andere leerlingen, sterke en minder sterke punten, waarmee we binnen de mogelijkheden van de school rekening houden. Let op: Hoogbegaafdheid is geen garantie voor schoolsucces.

Intelligentie is weten wat je moet doen als je niet weet wat je moet doen!

2. Eigenschappen hoogbegaafde leerlingen

Het is moeilijk om te spreken over de eigenschappen van (hoog)begaafde leerlingen, omdat deze kenmerken onderling erg kunnen verschillen en soms zelfs tegenovergesteld zijn. Zo is bijvoorbeeld de ene (hoog)begaafde op sociaal gebied erg sterk terwijl de andere

(hoog)begaafde juist erg op zichzelf is gericht. In de literatuur zijn veel uiteenlopende opsommingen van eigenschappen van (hoog)begaafdheid te vinden. Hieronder staat een overzicht van veelvoorkomende eigenschappen zoals die in de literatuur genoemd worden. Lest wel: een (hoog)begaafde leerling hoeft dus niet alle eigenschappen te bezitten van dit overzicht. Als iemand een of meerdere van deze gedragsaspecten vertoont, hoeft dit niet automatisch te betekenen dat hij of zij (hoog)begaafd is.

Overzicht:

1. Hoge intelligentie (IQ hoger dan 130)
2. Vroege ontwikkeling
3. Uitblinken op meerdere gebieden
4. Gemakkelijk kunnen leren
5. Goed leggen van (causale) verbanden
6. Makkelijk kunnen analyseren van problemen
7. Het maken van grote denksprongen
8. Voorkeur voor abstractie
9. Hoge mate van zelfstandigheid
10. Brede of juist specifieke interesse/hoge/motivatie/veel energie
11. Creatief/origineel
12. Perfectionistisch
13. Apart gevoel voor humor
14. Hoge mate van concentratie

Daarnaast zijn er 6 type (hoog)begaafde leerlingen te onderscheiden:

1. De aangepaste succesvolle leerling.
2. De uitdagende creatieve leerling.
3. De onderduikende leerling.
4. De risico leerling.
5. De dubbel bijzondere leerling
6. De zelfsturende autonome leerling.

Kort leggen we deze types leerlingen uit:

Bij de **aangepaste succesvolle leerling (1)** is er sprake van relatief onderpresteren; de leerling levert goede schoolprestaties, maar presteert niet naar eigen kunnen. Deze leerling is perfectionistisch en bang om fouten te maken.

De **uitdagende creatieve leerling (2)** komt heel creatief uit de hoek met bijzondere oplossingen, maar staat ook heel kritisch in de wereld. Dit uit zich in het ter discussie stellen van regels en niets zo maar aannemen. Deze leerling heeft discussie nodig om uitgedaagd en geboeid te blijven en komt op een eerlijke en directe manier op voor zijn of haar mening.

De **onderduikende leerling (3)** doet er alles aan om niet erkend te worden als een begaafde leerling en ondermijnt hierdoor het belang van zijn of haar ontwikkeling. Sociale acceptatie is erg belangrijk voor deze leerling, en hij of zij wil dan ook geen uitzonderingspositie hebben.

De **risico leerling (4)** is niet meer gemotiveerd voor schoolse taken en zoek buitenschoolse activiteiten om uitgedaagd te blijven. Deze leerling spijbelt vaak er werkt inconsistent. Hierdoor behaalt hij of zij vaak lagere prestaties. Tevens is een laag zelfbeeld kenmerkend voor dit profiel. Dit uit zich in verwaarlozing, isolatie en heel kritisch zijn ten opzichte van zichzelf en anderen.

De **dubbel bijzondere leerling (5)** is een leerling met naast zijn hoogbegaafdheid ook een leer- en/of gedragsprobleem. Vaak worden begaafdheidskenmerken bij de profiel

onvoldoende (h)erkend waardoor deze leerling inadequaat ondersteund wordt in zijn of haar ontwikkeling.

De **zelfsturende autonome leerling (6)** heeft schoolresultaten die passen bij zijn of haar capaciteiten. Deze leerling werkt zelfstandig en ontwikkelt zijn eigen doelen. Om deze doelen na te streven, durft de zelfsturende autonome leerling risico's te nemen en te leren uit fouten.

3. Signalering in de praktijk

Er is een onderscheid te maken in het moment van signaleren. Het signaleren op school is de verantwoordelijkheid van de leerkracht.

4-jarige:

Tijdens het huisbezoek kunnen door ouders signalen worden afgegeven. Het is van belang deze signalen serieus te nemen. Er wordt er geïventariseerd wat volgens ouders het eigenlijke niveau van het kind is, zijn of haar interesses, speel/werk aanpak en stijl, sociaal emotionele ontwikkeling. Daar kunnen we dan zo spoedig mogelijk goed bij aansluiten qua aanbod.

Hulpmiddelen hierbij zijn:

1. De intake vragenlijst. Het intakegesprek vindt plaats voor de start van de leerling op school.
2. De gegevens van peuterspeelzaal en of kinderdagverblijf.
3. De menstekening die thuis gemaakt is of binnen 2 weken na komst op school. De menstekening wordt aan de hand van bijlage 49 t/m 51 uit de map Knappe Kleuters beoordeeld.

Heb je vermoedens van hoogbegaafdheid dan bespreek je dit met de interne begeleider en scan je de tekening om hem in ESIS te hangen.

Door middel van observaties en spelenderwijs diagnosticeren kunnen signalen van een ontwikkelingsvoorsprong in de eerste zes weken van de schoolloopbaan in beeld gebracht worden. Deze periode van zes weken is cruciaal omdat is aangetoond dat kinderen zich binnen zes weken aangepast kunnen hebben aan het algemene niveau.

Indien de signalen wijzen op een ontwikkelingsvoorsprong wordt de ib-er ingeschakeld en in de daaropvolgende weken de leerling geobserveerd. Tevens wordt er diagnostisch gewerkt met moeilijkere ontwikkelingsmaterialen om het niveau van het kind beter in beeld te krijgen en het niveau wordt aangepast.

Signalering tijdens de verdere schoolloopbaan aan de hand van de hieronder staande kenmerken en of hulpmiddelen:

Vanaf groep 1

1. Checklist op rekenkundig en taalgebied
2. Zeer goede schoolprestaties bij observaties

Vanaf groep 2:

1. Checklist op rekenkundig en taalgebied
2. Zeer goede schoolprestaties bij observaties

3. Leerlingen die op de Cito-toetsen twee keer achtereenvolgend een 1 score of een 1 + score behalen.
4. Het kind valt op door zijn brede belangstelling, pientere opmerkingen of voldoet aan enkele kenmerken zoals bovenstaand beschreven (Eigenschappen “hoog” begaafde leerlingen).
5. Kinderen met opvallende/opmerkelijke talenten op specifieke gebieden.
6. Signalen die ouders afgeven.
7. Werkhouding, concentratie

Vanaf groep 3:

1. Zeer goede schoolprestaties zowel bij observaties als bij de methode gebonden toetsen
2. Leerlingen die op de Cito-toetsen twee keer achtereenvolgend een 1 score of een 1 + score behalen.
3. Iets minder goede schoolprestaties, maar het kind valt op door zijn brede belangstelling, pientere opmerkingen of voldoet aan enkele kenmerken zoals bovenstaand beschreven (Eigenschappen “hoog” begaafde leerlingen).
4. Kinderen met opvallende/opmerkelijke talenten op specifieke gebieden.
5. Signalen die ouders afgeven.
6. Werkhouding, concentratie

4. Diagnosticeren

De resultaten van de signalering worden met de IB-er besproken. Dit kan aanleiding zijn om verder te diagnosticeren. De IB-er bewaakt de vervolgpcedure binnen de zorgstructuur. Het diagnosticeren is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de IB-er en groepsleerkracht. Door middel van doortoetsen kan een ontwikkelingsvoorsprong in beeld gebracht worden.

Alleen het interpreteren van Cito-scores die op het reguliere moment worden afgenomen zegt te weinig over eventuele (hoog)begaafdheid.

Er wordt door getoetst m.b.v. de CITO toetsen tot het kind de III score behaalt. Tevens wordt de Versnellingswenselijkheidslijst ingevuld (SLO/Nijmegen)

Vanaf de signalering, plannen we voortgangsgesprekken met de ouders.

Daarnaast wordt er een externe ingeschakeld.

5. Waarom diagnosticeren?

Een hoogbegaafde leerling moet worden uitgedaagd door leerstof waarvoor hij/zij moeite moet doen om het te beheersen. Er moeten mogelijkheden zijn tot het maken van fouten. Het zogenaamde leren, leren. Voor de reguliere leerstof hoeft een hoogbegaafde geen moeite te doen en zal het zich niet eigen maken dat ze ergens voor moeten gaan zitten om het opnieuw te bekijken en te proberen.

Daarnaast is de reguliere leerstof niet voldoende uitdagend voor de hoogbegaafde leerling.

6. De begeleiding

De resultaten van de diagnostisering kunnen leiden tot een plan van aanpak. Gezamenlijk, ouders, eigen leerkracht en interne begeleider, wordt er besloten wat er met de gegevens

wordt gedaan en hoe er begeleid zal worden. Er worden duidelijke afspraken gemaakt over de verdere begeleiding. Hierbij houden we rekening met de sociaal emotionele en motorische ontwikkeling.

De volgende begeleidingsmaatregelen zijn mogelijk:

1. Compacten en verrijken
2. Versnellen
3. Opnemen in de plusgroep

Met compacten en verrijken wordt bedoeld dat de reguliere stof van een of enkele vakken wordt aangepast aan de sterke en eventueel zwakkere punten of specifieke hiaten van de individuele leerling.

Er zijn drie vormen van verrijking:

- 1: Verdieping. De reguliere stof wordt met opdrachten uitgebreid.
- 2: Verhoging. Kennis en vaardigheden worden op een hoger en abstracter niveau aangeboden.
- 3: Verbreding: Presentatie van vakken die niet direct behoren tot het onderwijsaanbod. Hierbij valt te denken aan het leren van een vreemde taal, werken 'Stap uit'.

Compacten wordt aangeboden op het gebied van taal en rekenen.

Indien het kind op twee of drie van de leerstofgebieden een voorsprong heeft van meer dan een jaar, dient versnellen overwogen te worden. Versnellen alleen is nooit voldoende, we werken ook dan met compacten en verrijken. Ondersteunend bij deze beslissing, wordt gebruik gemaakt van de Versnellings WenselijkheidsLijst (VWL) van CBO-KUN Nijmegen. De beslissing om te versnellen dient zorgvuldig overwogen te worden. Het is van belang dat versnelling zo vroeg mogelijk, bij voorkeur voor groep 4, plaatsvindt. Dit gebeurt eenmalig. We proberen middels compacten en verrijken de leerling bij deze jaargroep te houden.

Vorbereiding op versnelling: Welke acties moeten worden ondernomen om de versnelling zo soepel mogelijk te laten verlopen? Te denken valt aan:

1. Een geleidelijke overstap (als dit wenselijk is in overleg met leerling, ouders en leerkracht)
2. Samen met de leerling wordt besproken hoe hij of zij de vriendschappen van de vorige groep kan behouden (als deze wens er is)
3. Er worden regelmatig voortgangsgesprekken gehouden met de leerling en tevens samen met de ouders
4. Eventueel kan de hoogbegaafdheidsspecialist van het samenwerkingsverband worden ingeschakeld

7. Plusgroep Mayke

Voorwaarden om in de plusgroep te werken:

1. Gemotiveerd zijn om uitdagende opdrachten te doen
2. Het aantoonbaar nodig hebben van verrijkingsactiviteiten
3. Goed begrijpend kunnen lezen vanwege het niveau van de opdrachten

Doel van de verrijkingsopdrachten:

1. De leerlingen uit de plusgroep worden tot aan (en over) hun grenzen (comfort zone) geduwd.
2. Door de, soms ingewikkelde, opdrachten moeten de leerlingen op nieuwe manieren problemen aanpakken en is het noodzakelijk om zichzelf en hun manier van denken en doen te onderzoeken en te evalueren. Aangezien zij niet gewend zijn om zich meer te moeten inspannen voor een opdracht, is dat voor hen spannend. Ze lopen daarbij tegen hun eigen grenzen aan.
3. Leerlingen moeten samenwerken, met oudere en jongere hoogbegaafde kinderen. Zij zijn niet gewend om enig weerwoord te krijgen in de klas en in de plusgroep gebeurt dat zeker. Goed luisteren naar elkaar en eigen ideeën kunnen uitleggen en evalueren op eigen leerproces zijn ook voorwaarden van de plusgroep.
4. De opdrachten zijn vaak complex genoeg om de leerlingen langer bezig te houden. Soms is er tijdsdruk bij een opdracht, dus worden zij gedwongen om hard en efficiënt te werken. Zij leren hun eigen sterke en zwakke kanten kennen.

Er wordt van de leerlingen verwacht:

1. Dat ze snel ideeën bedenken
2. Snel kunnen beoordelen wat goed is
3. Goed het materiaal kunnen inschatten, bij "bouw projecten"
4. Snel taken kunnen verdelen

In de plusgroep worden de drie soorten van intelligentie van de theorie van Robert Sternberg aangesproken;

1. Analytische intelligentie; logisch redeneren, hoofd- en bijzaken kunnen onderscheiden, overzicht bij complexe opdrachten, vermogen om te evalueren.
2. Creatieve intelligentie; het vermogen om veel informatie tegelijkertijd met elkaar in verband te brengen, maar ook flexibiliteit van denken en inlevingsvermogen, originaliteit en vormgeving zijn aspecten van creatieve intelligentie.
3. Praktische intelligentie; het vermogen om wat je bedacht hebt ook concreet te maken in een maatschappelijk waardevol product.

In de plusgroep werken we met Hogere Orde Denkvragen (HOD), die een beroep doen op de hogere orde denkvaardigheden volgens de Taxonomie van Bloom. Hier worden de denkvaardigheden gecombineerd met de intelligentie profielen volgens Gardner.

Hogere orde denkvragen zijn vragen waarbij voor het antwoord de vaardigheden analyseren, evalueren en/of creëren nodig zijn.

In de plusgroep wordt gewerkt met o.a;

1. Het Grote Vooruitwerkclubboek, ontwikkeld op de Radboud Universiteit Nijmegen
2. Verrijkingslessen van Minka Dumont

3. Denksleutellessen
4. Prik en Ko leren zoeken in taal en informatie (Eduforce)
5. Denkwerk (ThiemeMeulenhoff)
6. Projecten van Slimpuls
7. Webpaden en meer van Yurls
8. Opdrachten uit het tijdschrift Vooruit

8. Afspraken

Methode gebonden toetsen: Eindtoetsen worden voorafgaand aan het blok gemaakt. Dit geldt voor de vakken rekenen en taal. De onderdelen die beheerst worden mogen worden overgeslagen. In de tijd die gewonnen wordt met het overslaan van bepaalde onderdelen van de stof, richt hij of zij zich op verrijkingsstof. Deze gegevens worden genoteerd in de klassenmap.

Beoordeling: Op het rapport moet ook een beoordeling staan over de verrijking (verdiepings- en verbredingsactiviteiten). Het is belangrijk om het proces te beoordelen, leerpunten op te stellen en te evalueren.

Aandachtspunt: Leerlingen worden gestimuleerd een grote mate van eigen verantwoordelijkheid te ontwikkelen voor het gemaakte werk. De leerling kijkt vanaf groep 4 zelfstandig het gemaakte werk na. De leerkracht beoordeelt en bespreekt regelmatig het werk van de leerling. De 'groei' op het gebied van omgaan met uitgestelde aandacht en zelfstandig werken wordt in de gaten gehouden, besproken en beoordeeld.

Sociale setting binnen de eigen groep: Contacten binnen de eigen groep van het kind worden zoveel mogelijk bevorderd en de betrokkenheid vergroot door samenwerking, onderwerpen te kiezen die klasgenoten ook interessant vinden, kennis te delen, vragen te laten stellen, over en weer behulpzaam te zijn. Hierbij wordt rekening gehouden met de mogelijkheden van de individuele kinderen en hun specialismen.